

LETO
3JESENICE-
FUŽINE

TOVARNIŠKI

VESTNIK

KRANJSKE
INDUSTRIJSKE
DRUŽBE

BOGATO POSAARJE,

kjer potekata meja in fronta med obema vojskujočima se taborama in kjer so se bili prvi boji med Francozi in Nemci

Če že moramo poročati o vojni vi-hri, potem izberemo tisti del poročanja, ki ni samo vsakdanje zanimiv, nego tudi gospodarsko poučen. Zanimivosti z boj-nih poljan so in bodo prešle, zemlja pa ostane taka kot je in na njej procvitajo-ča podjetnost ali pa razvaline, ki jih bo čutil bodoči rod, ki bo bival tod.

Pred nami se razgrne pokrajina Po-saarje. Mnogim Slovencem je poznana in tam je od nekdanj živelo znatno število naših izseljencev. Na prvi pogled razbe-rete s karte podatke o veliki delavnosti, ki procvita na tem kosu zemlje — sami šahti, sami dimniki, ena sama velika de-lavnost.

Ta zemlja, kakor tudi sosedna fran-coska Lotaringija so radi svojega rudne-

ga bogastva pomembne pokrajine. Prav radi tega pa v tem kraju tudi toliko borb že daleč v zgodovini. Že francoski kralj, ki je svojo državo delil med sinove, ni vedel tu deliti in je ta pas dal v celoti enemu. Od tedaj nekako so za to zemljo stalne borbe skoro v vsakem stoletju po nekajkrat. Kaj hočemo, bogata je in dobičkanosna in vsak bi jo rad imel. — Ljudstvo pa najbrže že samo ne ve, kaj je. Enkrat so Nemci, potem Francozi in zopet Nemci in zopet Francozi — toda poglavitno je, da je zemlja bogata.

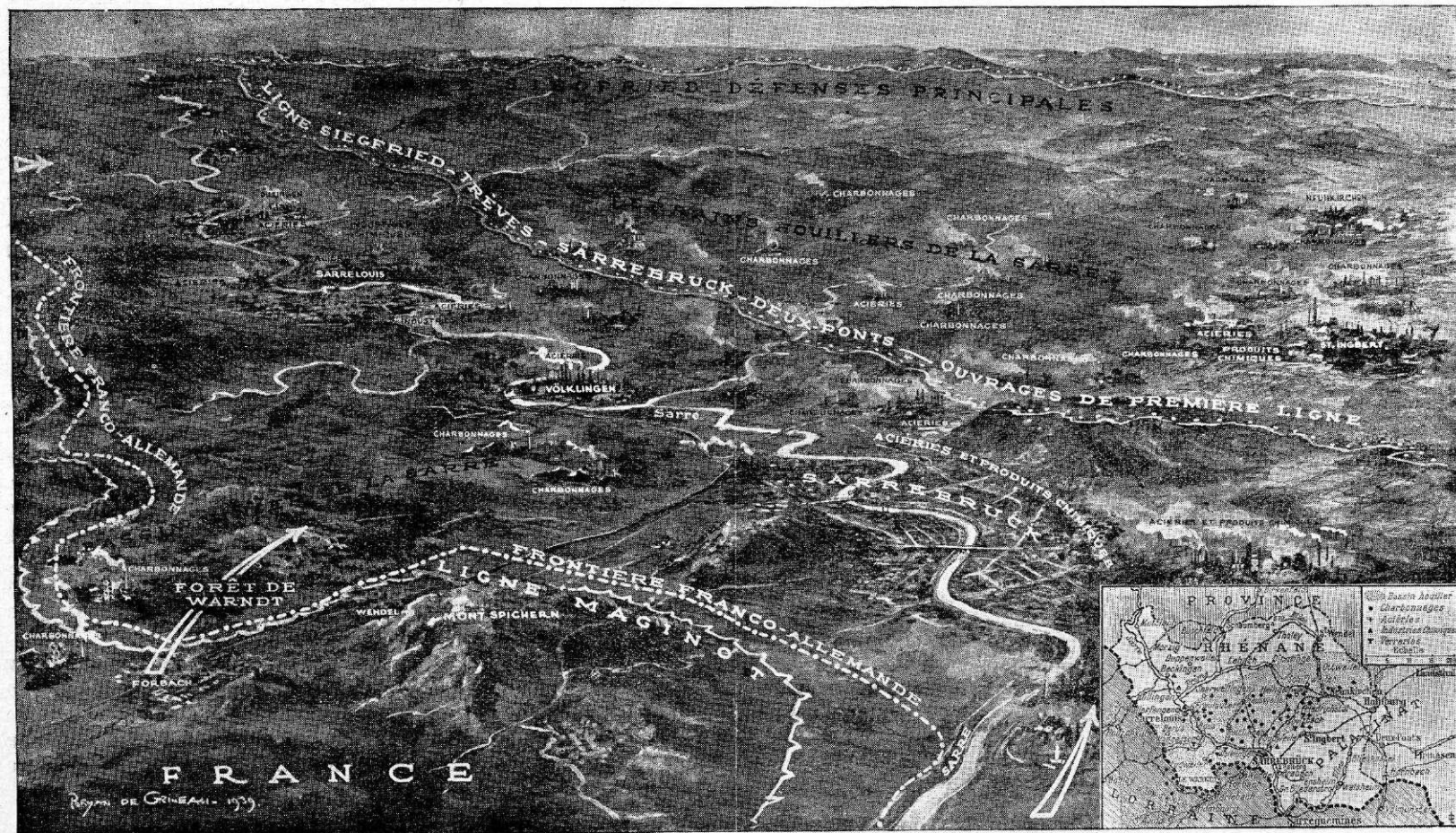
Najprej je tam izredno bogastvo na premogu. Povsod tam, kjer berete na karti: charbonnages in kjer so narisani šahti, so premogokopni revirji z najbolj-šim premogom. Na mali karti spodaj pa

so premogokopi označeni s črnimi točka-mi. Manjših obratov pa tu še označenih ni. Premogovniki so v Posaarju samem, kakor tudi še dalje na francoskem ozem-lju. Mnogo je takih, kjer dela do 3000 ru-darjev na izmeno.

Dalje je tam razvita železarska indu-strija. Povsod, kjer vidite dimnike in na-pisano: acieries, povsod so železarne in metalurške delavnosti. Med železarnami so svetovno poznane. Mnogo je tudi že-leznih rudnikov. Na mali karti spodaj so železarne označene s križci.

Tu je razvita še kemična industrija, močna je dalje industrija stekla in vsega mogočega, kar zemlja da.

Toliko delavnosti na kupu ne srečamo gotovo nikjer drugod na zemlji, kakor

morda le še v Posaarju sosednjih krajih v Porenju in v Lotaringiji.

Vsa ta razvita industrija je začutila vojno takoj prvi dan napovedi vojne stanja od strani Francije in Anglije Nemčiji. Ko so Francozi premaknili fronto od meje v notranjost Posaarja, so morale ustaviti številne industrije. Na sliki dobro vidite smer napredovanja Francozov in tudi tisti tolikokrat omenjeni Warndtski gozd, po katerem se je večkrat sprehajal pisce teh vrst. Vsa dolina reke Saare je bila pod ognjem topov in avionov.

Ako pomislimo, da je proizvodnja vsega mogočega zemeljskega bogastva iz posaarske industrije znašala leta 1934. nad 11 milijonov ton (statistika društva narodov za to leto), medtem ko je produkcija vse ostale Nemčije znašala takrat le 12 milijonov ton enakih materialij, potem si znamo predstavljati, kaj je pomenila tudi samo začasna ustavitev te industrije za Nemčijo. To je bila najbrže tudi namera francoskega prodiranja. Sedaj so se Francozi zopet umaknili na svojo mejo, toda bližina je vedno še taka, da lahko nagaja tako top, kaj šele avioni. To lahko presodite po karti sami.

Čitanje karte:

Čisto na levi tista cik-cakasta črta pomeni prve obrise Maginotove linije. Opaziti je, da dominirajo Francozi nad Saarbrückenom. Druga črta: črta-točka, črta-točka — pomeni državno mejo med Francijo in Nemčijo. Torej čisto poleg začetkov Maginotove linije. Po sredi teče reka Saar, desno in levo ob njej številna industrija. Na oni strani Saare je prva črta nemške Siegfriedove linije. Tu vidimo, da tudi Nemci dobro držijo po hribih. Potem zopet polja in industrije in čisto zadaj glavna obrambna črta Siegfriedove linije.

Toda tu je samo del fronte. Oni del, ki gre proti Švici ob Renu, je itak tak, da ne bo pomenil položaja za bitke in napredovanja, ker sta tako Maginotova in Siegfriedova črta ločeni po veliki reki Ren in gresta obe po strateško odličnih terenih. Možna točka proboja, ali vsaj vmesnega bojevanja je na terenu, ki ga kaže naša karta.

Zastavili so svoje orožje na zelo bogati zemlji. Vidimo, za kaj gre in vidimo še, da se še niso pričeli tepsti, kajti vsa industrija je še očuvana. Prava vojska pa bi pomenila gorje, kajti v zrak bi letele milijarde, ki so investirane v tej delavnosti.

A. K.

dil zanimanje celo slušateljev tehn. fakultete.

5. O žičarnah in žičnih valjarnah sta razpravljala obratovodja g. Schüller in g. ing. Nikolič.

6. O valjarnah je napisal strokovno razpravo obratovodja g. Fischer do vseh podrobnosti.

7. O izdelovanju cevi je napisal podrobno razpravo obratovodja g. Bohnen.

8. O opekarskem obratu je napisal članek obratovodja g. ing. Baltič.

9. O delu v livarnah je izšla razprava izpod peresa dipl. tehn. g. Sruka ter razprava iz prakse od mojstra g. Torkarja.

10. O žel. prometu pri industriji je napisal več sestavkov obratovodja g. Thuma.

11. O delu v mehaničnih delavnicah in o tehnologiji je pisal g. ing. Brückner.

12. O telefonskih napravah je izšel sestavek g. ing. Levičnika.

13. O pridobivanju železa, članek obratovodje g. Pohyla.

14. O hladnem valjanju zopet članek obratovodje g. Schüllerja.

15. Strokovne razprave o soc. zakonodaji in o kol. pogodbah izpod peresa gen. tajnika KID g. dr. Obersnela.

16. Članek o borbi zoper nezgode izpod peresa zdravnika Brat. skladišnice g. dr. Čeha.

17. Številni strokovni sestavki o obrambi proti nevarnostim plinov od ref. g. Bernharda

ter številni drugi zgodovinski in strokovni sestavki, ki izobražujejo železarskega sodelavca.

Vidimo torej, da so popisani domala vsi obrati, razen Javornika II in martinarne. To je obširna snov za upoznanje našega dela.

* * *

Opozorilo!

Opazili smo, da nakupujejo posamezni odjemalci živil v kašti večje količine potrebščin kakor pa jih potrebujejo za svoje normalne življenjske potrebe.

Opozarjamo zato vse prizadete, da ne bomo mogli dovoljevati postopanja, da bi kdo potrebščin iz kašte nakopičeval na domu. V to svrhu smo dali stroga navodila uslužbencem v kašti, da onemogočijo vsako poizkušnjo večjega odjema blaga, ki bi presegal količino povprečja nabave v zadnjih mesecih tekočega leta.

Dalje moramo ponovno opozoriti na to, da je treba vse nakupe preteklega meseca plačati v celoti najkasneje do 5. naslednjega meseca. V nasprotnem primeru bomo primorani odreči nadaljnjo dobavo živil.

Da torej ne bodo pri nakupovanju v kašti nastajali kaki nesporazumi in kaka nesoglasja, opozarjamo s tem vsa gospodinjstva, da ima osebe v kašti stroga tozadevna navodila, od katerih ne more odstopiti brez dovoljenja ravnateljstva.

KID

Strokovne razprave v »Tovarniškem vestniku«

Sleherni član naše delovne družine mora poznati delovne poteke železarskih obratovališč, ki so v industrijskem sestavu

Naša delovna vzajemnost šteje na mestu do 4000 sodelavcev. K tem niso prištet vsi tisti, ki delajo na naročilih za potrebe naše industrije. Tudi teh je veliko. Interes nas vseh na prosoju podjetnosti je enak, kajti z njo je zvezano tisoče eksistenc in tisoč teženj za izboljšanje življenjskih prilik. Železarska podjetnost v tem obsegu na tej železarski zemlji pa ima še drugo poslanstvo, za katero ve ves okraj že sto in stoletja.

Toda poleg interesov obstanka ima sleherni sodelavec — naš ali katere koli podjetnosti — še zanos sodelovanja na celokupnem napredku tehnike, gospodarstva, socialnosti in kulture, torej kot napreden človek na splošni rasti dobrin človeštva. Taka je danes tudi zahteva. Taka je zahteva časa na vsakega posameznika, na delovne skupnosti in narode.

Ena prvih zahtev te dobe je strokovna izobrazba, strokovna izobrazba za sleherni delo. Res so na videz tukaj dela, katerih se lahko privadiš in jih razumeš po času prakse. Res je dala praksa odlične mojstre in jih bo dajala le praksa. Toda s tem ne smemo zanemarjati pouka, ki hodi s prakso roko v roki in jo izpopolnjuje.

Tako tudi v naši podjetnosti. Velik korak k napredku bo storjen, ako bo sleherni izmed nas poznal vse delovne poteke železarskega dela, četudi slučajno

tam ne dela. Naši obrati niso ločeni nikjer, nego so med seboj povezani temeljito. Železarsko delo ne začne pri predoru plavža, nego daleč tam v rudniku, ne neha pri zaboju žičnikov, nego sega do vseh pospravljalnih in pomožnih del v našem sestavu.

Popolni bomo, ako bo vsak izmed nas poznal poglobljene obrise in potrebe v našem sestavu potrebnih del.

V ta namen je prinesel naš list že dokaj strokovnih sestavkov. Danes lahko seže vsak starejši in vsak novi delavec po Tovarniškem vestniku in prečita sestavke, ki govorijo o delu, h kateremu je dodeljen. To je velika prednost, ki je včasih ni bilo.

V Tovarniškem vestniku so izšle sledeče strokovne razprave:

1. Pregled ležišč železne rude in njena kakovost. V tem sestavku je obravnaval pok. obratovodja Hauser rudarske terene in rudo, ki jo pridobivamo v državi.

2. Razprava o plavžarstvu in fužinarstvu. Članek je napisal pok. ravnatelj ing. Dostal in daje zanimiv pregled.

3. O pomenu električne energije v železarni — izveček iz ing. Dostalove razprave.

4. Splošno o plavžarstvu. Strokovni članek dipl. tehn. Cerarja, ki je vzbu-

Procvit žganjekuhe

in pomanjkanje sadja v delavskih mestih

Letošnje leto je bilo blagoslovljeno za sadno letino. Po vsej naši zemlji so bogato obrodili vsi sadonosniki tako od zgodnjih češenj do septembrskih sliv pa do oktobrskega grozdja. Sadja v izobilju.

Slive po 9 par kg

Obilna sadna letina je prišla letos prav v dobo te ogabne vojne, ki je je sit vsak pameten človek. Ta primer je imel za sadno letino še posebne posledice. — Običajno je ob takih prilikah pospešen izvoz sadja v inozemska mesta. Letos pa je tudi to zaostalo in bogata letina je bila obsojena gnitju.

Če pogledamo na to z našega jeseniškega stališča, vidimo velik greh nad narodnim gospodarstvom in še večji nad gospodinjstvom in nad ljudstvom sploh. Vsi pridelki sadja ostanejo pri nas dragi. Ko so češnje drugod po 1 din, so pri nas najcenejše po 4 din, ko so slive bile po vsej državi po 0,90 din za kg, so jih pri nas ponujali od 3 din do 6 din, enako jabolka, enako grozdje itd.

Ko bi se zavedali merodajni, kako koristen za zdravje je sad, kako koristni in dobri so izdelki sokov in marmelad iz sadja in če bi upoštevali še bogastvo naših pridelkov ter potrebe naših gospodinjstev, bi organizirali izkoriščanje bogatih sadnih letin povsem drugače.

Mi smo v našem listu že opozorili na nujnost velikih sadnih dnevo in tednov v našem delavskem naselju, da bi se gospodinje lahko oskrbele s cenanim sadjem za vso zimo. Tako pa smo grozdje, ki je bilo po državi najbolj ceneno, komaj poduhali. Če pa bo kdaj KID prevzela take organizacije, bodo mnogi zopet napadali, da ne ostaja v svojem delokrogu. Ljudstvo to potrebuje in lahko se nabavi, samo podjetnosti je treba.

Žganje, ljubo žganje

Najbolj univerzalna obrt po deželi je obrt žganjekuhe. Na to se razume vsaka hiša in prosvetljena mesta so šla na roke, da se je ta posel razložil vsem. Niso skrbeli, da bi bilo ljudstvo poučeno o pridelovanju sokov iz sadja, ni bilo poučeno o konserviranju in shranjevanju sadja, ne toliko o pletarstvu, samo da je poznalo pravilne procese žganjekuhe. — Celo občine so se pečale s tem in pošojale kotle, celo državni organi so hodili od barake do barake in svoj čas gledali na vsako kapljo ljubega žganja — le nihče ni pridelovalca naučil iz sadja izdelovati bolj koristne stvari.

Tako so tudi letos goreli milijoni ognjev žganjekuhe in tone sočnega sadja je bežalo pred gnitjem skozi edino rešilne sode žganjekuhe. Kaj hoče kmet, ali hoče gledati, kako mu gnije sad, ali hoče gledati, kako se mu uničuje pridelek. On ni kriv. Nihče sadja ne pomaga spraviti v denar, po žganje pa celo gospoda prihaja. Kmet ni kriv, da svojega poceni sadja ne more spraviti na Jese-

nice, kjer ga sploh nimamo, kajti za to je treba organizacije in poceni prevoza. Poceni prevoz pa imajo pri nas celo ljudje, ki zaslužijo iz državne blagajne visoke tisočake, a potrebni živijo ga nima. Kmet zato ni kriv, krivo je to, ker ni organizacije.

Kuhali so žganje. Žganje se da v steklenice, lahko se shrani in tudi proda. Če pa je sila, ga popijejo lahko sami, saj tudi dojenček utihne in se lahko smehlja, če mu naliješ žganja, saj je celo mož ves nežen, če ga je šluknil par šilc, saj so beznice, ki ga bodo kupovale in vse bo šlo v cvetje. Končno ga daš lahko otrokom, ki hodijo vsi prezeblji daleč v šolo, pa jih pogreje. Taka je povest žganja.

Letos ga je dala zemlja celo morje in ljudstvo bo prepevalo na obalah tega morja do druge letine.

Mi bomo prinašali v našem listu za prihodnje leto poučne sestavke za konserviranje sadja. To bo najboljši in najkoristnejši odgovor na letošnjo žganjekuho.

Foto: Smolej

Prodajalke
sadja na
Korčuli

SADOVI PROSVETNEGA DELA

Jesenice so poznane od nekdanj kot prosvetno središče. Koliko gibanj je prišlo prav z Jesenic, gibanj prav na polju ljudsko-delavskega, socialnega, prosvetnega in telesnovzgojnega dela.

Ob delavnosti, ki je rasla, so se lahko razvili prosvetni domovi, kjer so se zbirale družine delovnega ljudstva na svoje pomenke. Tu se je razvijala prosveta in gojila lepota, da je z Jesenic izginil vsak kriminal in je Jeseničanu pod častjo, da bi v svoji sredi poslušal rjojenja tipov in izgubljal čas s stvarmi, ki so marsikje v deželi tako žalostna slika napredka in izobrazbe.

Delali so vsi in v teku desetletij to delo ni ostalo brez uspeha. Jeseničana poznaš od daleč. Marsikje zasenči nastop vsakega meščana, ki ima kulturnih in izobraževalnih možnosti desetkrat več.

Ko se bodo zbirali spet idealisti, ko se bodo zbirale igralske družine, gojile dramatiko in z njo uprizarjale narodovo življenje, gojile jezik in lepoto, bo storjen zopet korak naprej. Morda ne cenimo zadosti njihovega požrtvovalnega dela, zato pa naj jim bo v zadoščenje zavest, da je njihovo delo rodilo uspehe za celokupni napredek naroda.

Thuma Franc, obratovodja želez. odd.:

Pomen strokovnega poučevanja železniškega osebja KID

Namen strokovnega poučevanja je ta, da se uslužbenstvu nudi prilika seznaniti se поблиže z delom, ki ga opravlja, s stroji, ki jih potrebuje, z orodjem, ki se ga poslužuje in da zna vse te pripomočke maksimalno izrabiti. Dobra strokovna izobrazba in nadaljnje strokovno poučevanje ima pa še poseben pomen pri železniškem osebju, predvsem strojnem. Kolike važnosti je strokovno poučevanje v železniški službi, nam prikazuje predvsem zgodovina o razvoju strojne tehnike.

Nimamo namena govoriti o prvih početkih parnih strojev, o Stephensonovi dobi, temveč pogledimo dobo, ki nam je bližja, t. j. predvojno dobo. Bila je to doba, ko je gospodaril nad našim narodom tuj gospodar. Vprašajmo se, ali je imel ta interes na razvoju svojega podložnika? Da, imel ga je, vendar v negativnem smislu. Prepuščeni so bili sami sebi. Strokovno šolanje je bilo v splošnem pomanjkljivo. Knjige nemške, predpisi kakor tudi razlage, Seveda pri takih pogojih ni pričakovati zaželenega uspeha, predvsem v železniški službi.

Povojna doba je v tem pogledu prinesla velik preobrat. Merodajni činitelji jugoslovanskih državnih železnic so se zavedali, kolike važnosti je dobro strokovno naobraženo železniško uslužbenstvo za reden in varen obrat. Uvedli so tečaj s šestmesečnim teoretičnim poukom iz vseh potrebnih predmetov, kakor tudi večmesečni praktični pouk za važne uslužbence — prometne, strojne in progo vzdrževalne službe ter za prometnike uvedli dvoletno prometno šolo. Izdali so službena pravila in predpise za vse vrste službe, uvedli obvezno tedensko šolanje vsega uslužbenstva in vsakoletne periodične izpite iz vseh predmetov. Uspeh ni izostal. Koristi, ki jih ima z vzornim in varnim železniškim prometom, z dobrim vzdrževanjem

vseh vozil in naprav ter s štednjo, kakor tudi z ugledom, so neprecenljive.

Uprava državnih železnic je tudi nadzorna oblast nad privatnimi železnicami. Ta uprava je izdala službena pravila in predpise tudi za privatne železnice in zahteva strogo izvajanje predpisov v privatni železniški službi in šolanje vsega železniškega osebja. Uvedla je vsakoletne periodične izpite za te uslužbence. Da je naše podjetje zadostilo tem zahtevam in glede na veliko povečanje števila železniških uslužbencev, je podjetje uvedlo strokovno šolanje in strokovne predizobrazbe za začetnike že s 1. junijem 1936. l. Predavanje ozir. strokovno šolanje je poverilo uradnikom državnih železnic. Strokovno šolanje se je vršilo v početku šolanja bolj pogosto, tako da je prisostvoval pouku vsak uslužbenec tedensko vsaj enkrat. Uvedel se je tečaj za pripravnike strojevodij in kurjačev, ki je trajal skupno 6 mesecev. Ker je bilo ob gotovem času vse železniško uslužbenstvo dobro upoznano v vseh predpisih in pravilih, t. j. strokovno naobraženo, se je z ozirom na neprikladnost časa za šolanje pozneje spremenilo tako, da uslužbenci prisostvujejo predavanju vsake tri tedne po 2 uri, od 8. do 10. ure v ponedeljkih in četrčkih, in to pred nočnim delom. Tehnično stroko predava obratovodja železniškega oddelka, prometne predpise pa višji uradnik državnih železnic.

Uspeh tega strokovnega šolanja tudi pri našem podjetju ni izostal, kar je potrdila tudi komisija državnih železnic. Tako je pripomoglo strokovno šolanje do rednega železniškega prometa v naši tvornici, kljub težkim neprilikam in v nepovoljnih okoliščinah v zadovoljstvo vsega delavstva in procvit podjetja.

vo pa, da bi kdo nasvetoval komu, da je take stvari treba shranjevati. Ko smo slišali, kako v nekaterih državah zbirajo vse odpadke, celo papirnate in take, ki se z železom ne morejo primerjati, sprva tega nismo razumeli in smo rekli, da je tam nespamet ali pa tako veliko pomanjkanje.

Danes je to razumevanje že drugačno. Zbiranje odpadkov ni nazadnjaško delo in tudi ne delo sile, nego delo pameti in štedenja. Poglejmo samo, koliko škafel za konzerve, koliko tub za razne pomade, koliko tega in onega. — Vse to je že izkopano železo, to je prečiščeno železo, to je roba, na kateri so ljudje izvršili veliko veliko šihov. To je material, ki je dragocen in še za rabo. Mi sicer mečemo vse to stran v zavesti, da bo že novega dovolj in starega ne potrebujemo. To je naše edino opravičilo. Toda pri tem pozabljamo, da imajo te zavržene stvari svojo vrednost, da je to čista kovina, za katero se morajo ljudje mučiti po rovi.

Ko se je po kmetih razvilo domače kovaštvo, so napredni kmetje staro železje že shranjevali in ga sami uporabljali za kako nadaljnje delo, če je bil komad še nekam za rabo. Pa tudi z nekim čutom, da je mogoče le še neka vrednost v tem, so se železne stvari devale nekam na kup. Tako imamo po domovih mnogo take ropotije.

Danes je v naši državi zbiranje starega železa še bolj važno, ker nam primanjkuje te surovine za naše peči. Države so zaprle izvoz, pri nas pa ga nimamo sproti toliko, da bi ga lahko dobili z običajno organizacijo zbiranja, ker je potrebno železnih proizvodov še zelo malo. Zato je treba popularizirati pomen starega železa in vsi moramo biti propagatorji te misli.

Kupi starega železa v naši zalogi se krčijo in čim manjši so, tem večje postajajo skrbi za normalni obrat železaren, katerih važnost in pomen sta poznana vsakomur.

Domača beseda

Nemško — Slovensko

Richtschnur — ravnalna vrv
Riegel — zatik, zapah, prečka
Riedrohr — rogoz
Riegelbau — predalčna zgradba
Riegelhaspe — burnik
Riemen — jermen
Riemenaufleger — natikalo za jermene
Riemengabel — jermenske vilice
Rietkamm — greben, brdo (pri tkalcu)
Riffelbaum — drzalniki
Riffelblech — rebričasta pločevina
riffeln — drzati
Rille — žlebič, zarez
Ring — železni obodec (pri štedilniku)
Ringanker — obročasta kotvica
Ringmauer — obzidje
Ringlein — koluteč
Ringofen — krožna peč
Ringschmierlager — ležaj s krožno mažo
Ringschnapper — obročni zaskočnik
Ringschneidzeug — krožno rezilo
Rinnenhaken — žlebnjak
Rinnenholz — žlebovina
Rinnstein — lijak
Rippenblech — rebrasta pločevina
Rippenrohr — rebrasta cev
Rist — nart, plesno
Riß — razpoka
ritzen — raziti
Rodehaue — rovnica

Zbiranje starega železa

pomeni razvit čut za varčevanje z narodovim premoženjem
pri nas pa še posebej narodno-obrambno delo

Vsi se spominjamo, s kakim užitkom človek zafati prazno škatlo, v kateri je bila kaka maža ali conserva, da je nikoli več ne vidi. Edino zanimanje pri tem metu je morda še gledanje, kako »daleč« je kdo mogel vreči. Potem se poloti človeka neko zadoščenje, da je napravil okrog sebe red in se iznebil navleke. Tako se zgodi z vsakim nerabnim predmetom, Dan za dnevom letijo taki komadi v vodo, na kupe, v jame, v gozd, na ceste — samo proč.

Toda resnici na ljubo moramo reči, da pri tem ni kakega namena uničevanja, odnosno užitka na uničevanju, kot ga ima tisti, ki na primer v družbi zgrabi kozarec in ga zaluča v steno. Tam zraven

je alkoholnost možgan. Tisti človek čuti neko zmagoslavje in pogleda naokoli, če je kako dekle zraven, da bo videlo, kako je on junak in kako je korajžen. Ta čut in pa naslada uničevanja igrata pri takih tipih, ki pa so sedaj v kulturnih krajih vedno redkejši. (V domu Bat'a v Borovem je sredi restavracije zapisano v to svrhu sledeče: »Kdor hoté zbiže kozarec, plača 100 din in zasluži pomilovanje kot zaostali človek.«)

Ko mečemo stran staro železno ropotijo, je sicer ne uničujemo vedoma, mislimo si še, da delamo red, zato taka dejanja niso kakšni prekrški. Nasprotno se je nam nekam nerazumljivo zdelo, da bi kdo tako staro šaro zbiral. Še bolj nerazumlji-

Industrijska središča so povezana z okolico

**ukinitve delavskega vlaka je dokaj prizadela delavstvo
gornje savske doline**

Če je nekdanje obstojalo načelo, da je treba gostiti industrijske revirje in na enem mestu natrpati čim več ljudstva, je načelo nove dobe, da se ta praksa omeji na tisto mejo, ki je možna in koristna obojestransko.

Dva ozira sta, ki govorita za razbremenitev industrijskih revirjev. Prvi je interes človeka samega. Delovno mesto in dom sta dva pojma in dva različna dejstva. Ljudska domovanja naj bodo po možnosti urejena tako, da so položena na sonce, na zemljo, med vrtove. Sistemi kasaren so sistemi, ki so zastarali. V tem cilju gre tudi nova akcija naše železarnice in novi delavski stanovi so pravi domovi miru, zraka in sonca. Ako pogledamo posebej na Jesenice, je tu že nekam zemlje zmanjkalo. Tu je industrija in ni mogoče je prestaviti. Mogoče pa je položiti še delavske domove izven — na sonce in na sveži zrak.

Človeško gledano pa je še bolj važno dejstvo, da grmadenja v industrijskih revirjih niso nikoli gospodarna. Poglejmo samo, kako bi bilo, če bi se še tistih 1000 delavcev, ki imajo svoje domove po okolici, naselilo v to jeseniško gostišče. Bili bi ob zemljo, ob vrtove, bili bi ob sonce in zrak in pomnožili bi število tistih, ki so priklenjeni ob kamine. S tem bi bila dosežena podražitev stanovanj in podražitev potrebščin na enem mestu.

Vsako industrijo mora razbremenjevati primerna okolica. Mi sicer nimamo take okolice, ki bi zadostovala za ta industrijski revir, a kolikor je imamo, je ne smemo izgubiti ali odrezati. Vsem je še v spominu, kako so zajokali evropski industrijski kraji, ko je nastopila kriza in so stali zgoščeni ljudje ob mrtvih delavnicah — z zaledjem niso imeli zveze. Bog ne daj, da bi kdaj moral pri nas nastopiti tak primer, toda, ako nastopi, ga lahko delno ublaži okolica.

Tako vidimo v tem cilju zgrajene vse moderne delavnosti po svetu in prva je bila tu Češka. Ob kaminih industrije so se po izmeni zbrale vrste avtobusov in vlakov, ki so ljudstvo peljali na njihove domove v okolico.

Tako nekako je urejeno samo od sebe za gotov odstotek ljudi tudi v naši skupnosti. Ravna in pasivna okolica ne zmora preživljati vsega ljudstva. Pomanjkanje vrtov, zemlje in zraka v naši soseski nas vodi na sonce izven Jesenic. V spominu je vsem, kako smo vodili akcijo za ugodne železniške zveze. Po razumevanju žel. uprave in ostalih tujsko - prometnih ustanov, ki odločajo pri voznem redu, je uspelo, da je naše delavstvo dobilo ugodne zveze z okolico in se je teh zvez tudi posluževalo. Deloma so si delavci omislili še samo avtobusne zveze v dobi, ko ni bilo železniških. Menda prav na te avtobuse so se izgovarjali sedaj tisti, ki so predlagali ukinitve delavskega vlaka proti Kranjski gori. Ukinitve pa je prišla prav sedaj, ko je avtobusna zveza

manj gotova, zato je prizadela delavstvo, ki se vrača na večer na svoje domove. Pomislimo samo, kaj pomeni za prizadetega ostati v kraju. Pomeni podražiti si življenje za družino in zase in najeti prenočišče. Prenosišča bodo radi tega zopet dražja.

V interesu vseh dobro mislečih je, da se večerni vlak proti Kranjski gori zopet uvede. Za to govorijo tudi drugi kulturni in tujsko prometni razlogi, ki naj jih zastopajo poklicani.

Tu naj navedemo le primer, kako se je našla neka nerazumljiva sovražnost in

zabitost, ki je hotela nekam kritizirati železniške uslužbence na jeseniškem kolodvoru. Neki dopisnik je namreč zaporedoma napadel najprej vratarja, ki vestno izvršuje svojo službo, drugič pa zopet dva vratarja, ki izvršujeta naporno službo na svojih mestih. Tisti prvi napad je dopisnik nekega lista na Jesenicah naslovil na vratarja menda zato, ker je tisti vratar objektivni in zahteva, da mora vsak škric iti skozi tista vrata, kjer mora hoditi delovno ljudstvo. Možno ima prav, da ne pusti izjeme za škrice. Drugi napad je izzvenel, kakor bi tisti dopisnik bil nevoščljiv žel. uslužbencem za njihov kruh, češ da jih je preveč. Ko čitamo take napade na ljudi, ki vestno izvršujejo svojo nalogo za mal denar, se spomnimo, da bi bilo mnogo bolj potrebno, da bi tisti dopisnik našel lepo besedo in pomagal, da bi se zopet uvedla potrebna železniška zveza za koristi delovnega ljudstva.

* * *

Skupnost v delovnem središču

Po starih načelih so morala biti delovna središča gnezda nemirov in medsebojne sovražnosti. Vladati je morala sovražnost, če je ni bilo, so jo podpihovali. Biti je morala, da so mogli biti posamezniki važni. Načelo je bilo: sovražnost. Sovražnost, kakor bi ljudje od nje živeli, kakor ne bi živeli od podjetnosti, od dela in kruha, sovražnost, kakor bi bila evangelij, katerega naj bi se oprijelo vse delovno ljudstvo.

Nova doba je prelomila s sovražnostjo in postavila za načelo sožitje in sodelovanje vseh, ki gredo za enakim ciljem boljšega obstanka na zemlji. Če kdo boljše želi, ni sam, vsi želimo boljše, prav vsi. Toda to boljše posameznika naj ne gre na račun in škodo celote po načelih sovražnosti, nego naj gre na račun skupnega dela in prizadevanja, da ustvarimo boljše za celoto in boljše za posameznika.

Mi ustvarjamo to boljše z našim delom. Kjer koli, z delom čiščenja, z delom ob strojih, z delom v računih, z delom v načrtih, z delom uprave in z delom novih iskanj in izpopolnjevanj. Nobenega napredka ni brez dela, brez zaupanja, brez žrtev.

Tako skupni in tako odločni bomo obhvalovali podjetnost, ki jo potrebuje državna skupnost, katero potrebuje procvit in rast domovine v bodočnosti. Čim bolj so resni časi, tem bolj je potrebna skupnost in sožitje tistih, ki delajo na rasti in procvitu velike delavnosti.

Vsi delavski listi po vrsti so opustili priobčevanje dopisov, ki so sejali sovražnost in se pečajo na svojih poljih z izboljšanjem socialnih in gospodarskih razmer, za kar so poklicani. Toda ne s sovražnostjo, nego s stvarnim in pametnim delom. V vseh listih čitamo sestavke, ki opozarjajo na nujnost dela, na zavarovanje dela in podjetnosti. Ta poslovni mir je jamstvo, da prihaja delavnost v naši domovini na zdravo polje resnične rasti v korist vsem.

Ako se spomnimo, kakšnega vruga so še nedavno počeli hujski v Franciji, kaj so si vse izmislili. Če bi tako dalje šlo,

bi jih čas prehitel. Danes dela Francoz hitro in ponosno dalje in ne vprašuje, kako se bo med seboj sovražil. Vse notranje sovražnosti so utihnile in nihče več ne stresa resolucij. Resen čas nas uči. Pa tudi tisto o kaki ideologiji novodobnih načel ne drži. Spominjamo se še, kako so pokali radio aparati, ko smo poslušali besedni boj med tistimi, kateri se sedaj poljubljajo, četudi se nobeden ni izpremenil na ljubo drugega. Drži samo delo in koristi tudi tam, kjer bi res morala držati kaka načela. Od nas je v primeri s tem odvisno samo eno, to, da delamo in da imamo svojo domovino radi, da delamo za napredek splošnosti in posameznika.

Vsak narod toliko velja, kolikor je v njem narodne zavesti, in toliko, kolikor je vredna njegova proizvodna sila in težnja za socialnim, gospodarskim in kulturnim napredkom. To naj bodo naša načela, načela nove dobe delovnih središč, pa bomo železni temelj velikemu jugoslovanskemu domu.

*

Razno

Francozi oskrbljeni. »Neue Züricher Zeitung« piše, da se Franciji ni bati pomanjkanja na hranilih. Od vsega, kar Francija potrebuje, uvaža le okrog 2 % vseh življenjskih potrebščin in še to iz držav in krajev, ki ji ostanejo na razpolago tudi za časa vojne. Veliko pa uvaža sadja in druge drobnarije ter tudi raznega olja, katerega ni nikoli preveč.

Zmanjšanje trošarin v proračunih bo baje določeno s posebno uredbo. Do sedaj so namreč izdelovalci proračunov enostavno določili večje trošarine in »zaflakali« proračun ter se pristržno zraven nasmehnil. Nova uredba bo trošarine na mnoge predmete, ki jih potrebuje pošten deloven človek, znižala.

Uvozimo za okrog 30.000 bele pločevine. Že davno bi lahko to robo izdelovali doma, dali doma zaslužiti in se rešili uvoza. Uvažali smo do sedaj belo pločevino iz Nemčije, toda odslej nam je baje ne bo mogla več pošiljati. Na njeno mesto bo stopila Italija. Za podjetnega denarnika bi bila ta stroka priporočljiva. Mogoče tudi v sestavu velike industrije. Toda potrebne so investicije.

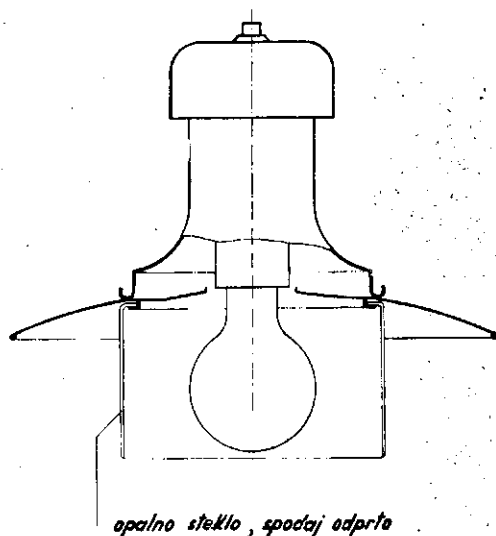
Ing. Drago Matanović, Ljubljana:

Nasveti za zatemnitev domov, cest, trgov, obrtnih in industrijskih delavnic pri zračnih napadih

(Iz ciklusa predavanj Komiteja tehn. dela)

(Dalje.)

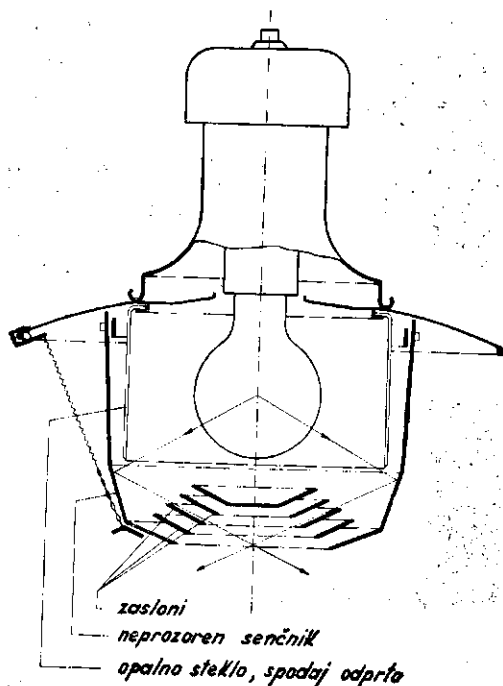
Te svetilke, ki smejo svetiti tudi pri popolni zatemnitvi, so tako urejene, da svetlobe sploh ne izžarevajo neposredno. Najbolj primerno je, da dobijo običajne svetilke za zunanjo razsvetljavo s kovinskim senčnikom in eventualno opalnim

Sl. 1a

steklom (sl. 1 a) še svetlobni zaslon (sl. 1 b) tako, da se odbijajo od žarnice izžarevani žarki najprej ob notranji steni zaslona, nakar zapuščajo svetilko poševno skozi špranje zaslona. Takih zaslonov je nebroj: deloma so namenjeni za obstoječe svetilke, deloma so namenjeni specialnim novim svetilkam, ki imajo večinoma žarnico za normalno razsvetljavo in pa zakrite slabše žarnice za primer zatemnitve.

Ker moramo v primeru nevarnosti vso razsvetljavo trenutno ukiniti, je po-

Sl. 1b

trebno, da skrbi elektrarna za to, da lahko odklopi vso javno razsvetljavo, razen navedenih svetilk za zatemnitev, naenkrat v centrali sami ali na nekaterih točkah, pri čemer lahko odklopi vode za javno razsvetljavo neposredno, ali pa se lahko poslužuje daljinskega krmiljenja, kar je bolj sigurno kot pa telefonično naročilo za ugašanje.

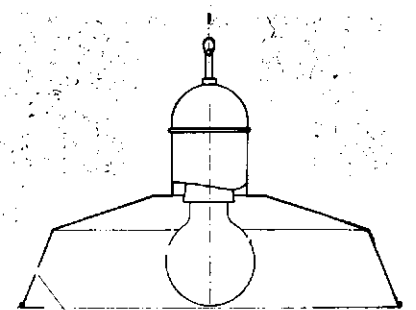
Vozila, ki vozijo normalno z močno svetečimi reflektorji, se morajo tudi prilagoditi predpisani zatemnitvi. V zatemnjenem mestu se vrši promet počasneje in tedaj ni naloga reflektorjev avtomobilov, motorjev in koles, da osvetijo cesto, temveč naj služijo za to, da preprečujejo karambole. Zadostuje tedaj komaj vidna svetloba reflektorjev, ki opozarjajo voznika nasproti prihajajočega vozila. Tako zatemnitev dosežemo smotrno s primernimi filtri nad reflektorji vozil, na primer iz blaga, ki se lahko nataknejo. Ako smo manj rigorozni, dopuščamo lahko tudi samo delno zasenčenje reflektorjev tako, da dobijo zaslonko, ki pušča le ozko vodoravno, približno 1 do 1,50 cm široko špranjo in ki obenem zasloni one žarke, ki izstopajo vodoravno ali navzgor. Zadnje rdeče signalne svetilke morajo seveda svetiti, vendar naj bodo prav tako nekoliko zastrite z blagom. Smiselno isto velja za motorna kolesa, kolesa in ostala vozila.

Na tem mestu hočem navesti tudi to, da ni vseeno, kakšno barvno razsvetljavo uporabljamo pri zatemnitvi. Niso namreč vse barve luči enako vidne na daljavo. Modre luči ne smemo uporabljati. V zadnjem času so dognali, da je modra svetloba najbolj vidna na daljavo pri onih svetlobnih jakostih in razsvetljenostih, ki prihajajo pri zatemnitvi v poštev. Ta pojav, ki ga imenujemo tudi Purkinje-fenomen, nam pove, da moramo uporabljati pri zatemnitvi belo ali pa rdečo svetlobo. Velja pa to le pri zelo nizkih svetlobnih jakostih. Če potrebujemo tedaj zelo majhno razsvetljenost, ki ravno še zadostuje za splošno orientacijo, potem je taka z modro lučjo razsvetljena cesta iz zraka najbolj vidna in je bela oziroma rdeča barva v tem pogledu boljša.

Pri zatemnitvi notranjih prostorov moramo zopet zahtevati, da stavba iz zraka ni vidna. V običajnih stanovanjskih hišah je zadeva razmeroma enostavna, zlasti v modernih hišah, kjer imamo žaluzije, roloje itd. Sicer pa moramo skrbeti za zatemnitev z zavesami, lepenko itd. Važno je, da se odklopi razsvetljava stopnišča pri zatemnitvi in da skrbimo vedno za to, da ne izstopa luč na primer skozi vrata, ko jih odpiramo.

Težja je zatemnitev tovarn. Mnogo jih je tako zgrajenih, da imajo na stropih okna, ki skrbijo podnevi za zadostno raz-

svetljenost notranjosti objektov. Ponoči so take tovarne običajno razsvetljene z železnimi svetilkami za neposredno razsvetljavo z znotraj belo emajliranimi senčniki (sl. 2), ki usmerijo vso svetlobo navzdol. Izkušnja uče, da se odbija pri normalni razsvetljenosti od tal delovnih prostorov, strojev in ostalih, v objektu se nahajajočih predmetov, svetloba tako močno navzgor, da je zaradi tega tovarna iz višine dobro vidna. Izkušnje so tudi pokazale, da dosežemo v takem primeru že zadostno zatemnitev, če znižamo napetost za žarnice na razmeroma majhno vrednost, in sicer na 80 voltov, ako znaša normalna napetost 220 voltov. Pri tako majhni napetosti žari žarnica še nekoliko, in sicer tako, da se je možno orientirati, ni pa možno delati v takem pro-

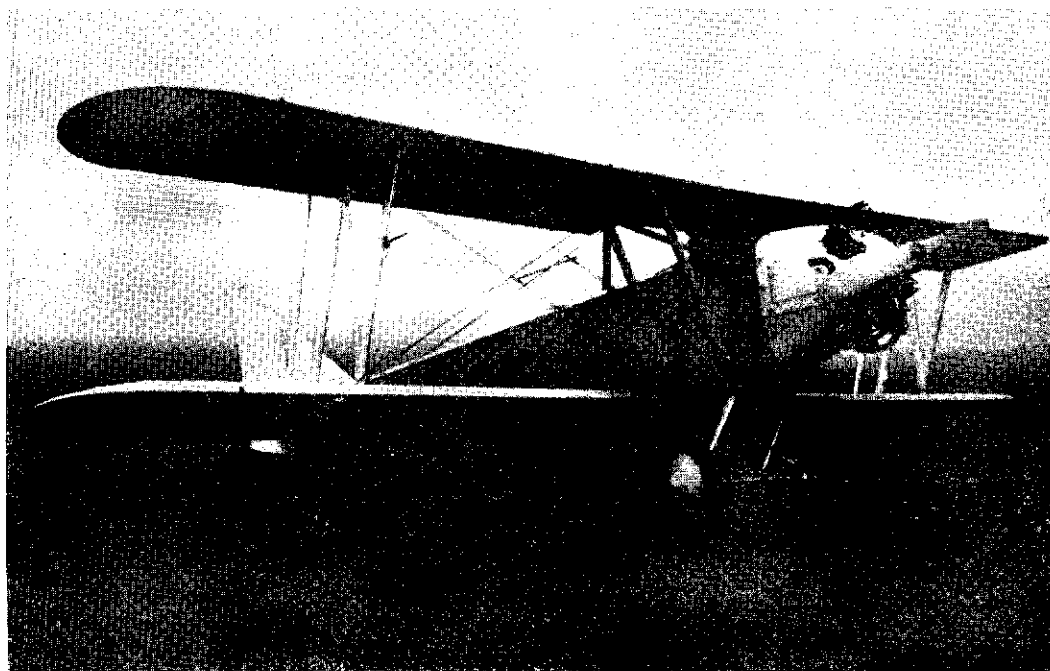
Sl. 2

storu. To je sicer enostavno sredstvo in zelo učinkovito, vendar nam ne ustreza v vsakem primeru, ker bomo morali v večini primerov zahtevati tudi pri splošni zatemnitvi tako razsvetljenost, da se lahko dela. Če zahtevamo to, potem je neobhodno potrebno, da ponoči pokrivamo okna na stropih kakor tudi na stenah tako, da so nepropustna za svetlobo. Tako pokrivanje lahko izvedemo primitivno na primer s tem, da položimo čez okna deske, temno blago itd., možno pa je tudi napraviti take zatemnilne priprave, ki jih lahko prestavljamo od spodaj. Te so seveda precej drage in v mirnem času le težko zahtevamo od podjetij, da si jih nabavijo.

Kot zasilno rešitev, ki nudi v večini primerov zadostno zatemnitev, pa lahko uporabljamo naslednje: kakor znano imamo skoro v vsaki delavnici dve vrsti razsvetljave. Splošna razsvetljava nam služi za to, da omogoča pravilno orientacijo in da osvetljuje ves prostor v dovoljni meri. Na onih mestih pa, kjer delamo, predvidujemo še posebno dodatno razsvetljavo, na primer s prestavljivimi svetilkami, ki osvetljujejo v tovarni vse one dele strojev, kjer je potrebna močna razsvetljava, in mesta, kjer delajo posamezni delavci. Te svetilke za pojedina delovna mesta imajo danes večinoma globoke kovinske reflektorje, ki so zunaj temni, znotraj pa belo emajlirani ali pa aluminizirani. V teh prestavljivih svetilkah so nameščene razmeroma majhne žarnice s porabo 25 do največ 60 wattov. Skušnja uči, da lahko pustimo goreti svetilke za posamezna mesta s polno napetostjo, ako upoštevamo naslednje: ker je možno, da delavci prestavijo tekom dela tako svetilko tako, da ne sveti vprav neposredno navzdol.

(Dalje.)

ŠOLSKI APARAT NA LETALIŠČU V BRNU

Tudi jeseniški aero-klub si bo kmalu nabavil lastno motorno letalo

Foto: ing. Perne

Rudna bogastva in njihovo izkoriščanje

v Jugoslaviji, Romuniji in na Madžarskem

Pred nedavnim je bil priobčen popis rudarske in železarske delavnosti v jugovzhodni Evropi. Ta popis je prispeval za rudarsko revijo gospodarstvenik iz Berlina in vsebuje zanimiva razglabljanja in informacije tudi za jugoslovanskega delovnega človeka. Prinašamo vse le v izveščku.

Veliko rudno bogastvo

Poročevalec razpravlja najprej o tem, kako je vsem velikim evropskim državam ta jugovzhodni del Evrope do pred nekaj let zelo nepoznan. Niso poznali do podrobnosti niti v kulturno-zgodovinskih, etnografskih, ne v verskih, socialnih in ne v političnih prilikah, kaj šele v gospodarskem delu. V zadnjem času se je to popravilo in danes poznajo te dežele vse evropske države kot veliko rezervo rudnega bogastva. Poročevalec pravi, da je prav ta del Evrope, kakor nobeden drugi na zemlji, poklican, da bo ustregel večjim potrebam velikih evropskih industrijskih držav po surovinah. K Balkanu šteje v tem pogledu tudi Madžarsko.

Napredek industrijske delavnosti na Balkanu

Industrijska proizvodnja se je tekom zadnjih 10 let tem okolnostim primerno najbolj uspešno razvijala prav v teh jugovzhodnih evropskih državah. Statistični urad za razne konjunktore je izračunal, da je industrija rudarske in industrijske proizvodnje od leta 1927. do 1937. napredovala v Jugoslaviji, Romuniji, Bolgariji, na Grškem in na Madžarskem kar za celih 44 % v primeri s prejšnjo proizvodnjo. V istem razdobju je industrijska

proizvodnja v vseh ostalih velikih državah napredovala skupaj le za 16 %. Toda vkljub temu znaša proizvodnja v navedenih jugovzhodnih državah le 2 % vse industrijske proizvodnje evropske industrije. Ako se računa industrijska proizvodnja na prebivalca, stojijo te države še daleč zadaj in prav v tem vidi evropska industrija še veliko polje za svoja udeleževanja.

Jugoslavija

Našo državo predstavlja kot izrazito deželo malih kmetov, v kateri živi $\frac{3}{4}$ vsega prebivalstva od poljedelstva. Od industrije, ki so se razvile v zadnjem času, moramo šteti na prvo mesto **tekstilno industrijo**, ki šteje že nad 300 obratovališč. Kot važna je omenjena **lesna industrija**. Najbolj pomembno za Jugoslavijo pa je njeno **rudno bogastvo**. Jugoslavija velja na rudnem bogastvu za prvo državo na jugovzhodu. Medtem ko je pred svetovno vojno delovalo tu le nekaj rudnikov, se po vojni razvijajo velika rudarska podjetja, med katerimi so nekatera poznana tudi že nekaj desetletij (Bor). Napredek v novi dobi je podprt po prizadevanju vlade, kakor tudi po zanimanju inozemskih industrijskih krogov (med katerimi so prvi Angleži in Francozi). Vlada sama se je posebno v zadnjih letih zanimala za ustanovitev velike železarske industrije. Leta 1937. je bilo v Jugoslaviji v obratu 155 rudnikov, danes jih štejejo na 165. Toda večinoma baje Jugoslavija izvažala rudnine in potem nazaj kupuje polizdelke za nadaljnjo predelavo. Stremijo pa za tem, da bi se izpopolnila lastna industrija v vsej predelavi.

Na prvem mestu vseh proizvodov rudarskih obratovališč je še vedno premog — in sicer 70 do 75 % rjavi premog, 20 do 25 % lignit, ostalo črni premog. Na drugem mestu je železna ruda. Največja ležišča železa so v dolinah rek Drine in Vrbasa. Ti kraji nudijo možnost za razvoj pravega železarskega centra Jugoslavije in je začetek velikega železarskega podjetja v ustanovitvi »Jugoslovanskega čelika«. S svojim magnezitom stoji Jugoslavija med evropskimi državami na prvem mestu. Do danes je poznanih dalje 13 nahajališč bakra, ki se pridobiva v Boru in Majdanpeku v Moravski dolini. Dalje je važna chromova ruda in mangan, ki vsebuje tudi do 30 % čistega mangana. Prav tako ima Jugoslavija svinec. Tudi pyrit je tu. Važen je bauxit v Dalmaciji. V letih 1936. in 1937. je znašala proizvodnja najvažnejših rudnin v državi:

rudnina:	1936. ton	1937. ton
rjavi premog	3,066,370	3,535,548
lignit	986,207	1,038,685
črni premog	441,355	428,318
briketi	13,350	61,323
železna ruda	450,859	629,172
manganova ruda	2,739	4,420
chromova ruda	54,916	59,932
chromovi koncentri.	10,144	11,558
bauxit	292,174	354,233
pyrit	79,754	133,985
molibden	—	84

Splošni gospodarski razvoj Jugoslavije, ki gradi industrijo, železnice in ceste, zahteva veliko industrijskih izdelkov. Jasno je, da bo država kupovala tam, kamor lahko prodaja svoje surovine. Ta trgovina pa po podatkih najbolj cvete z Nemčijo.

Romunija

Tudi ta država velja, kot vse ostale države, za izrazito agrarno državo. V zadnjih letih pa se zaporedoma odkrivajo v tej zemlji nova in nova rudna bogastva. S pomočjo vlad se industrijska proizvodnja podpira na vse načine. Da bi ta rudna bogastva ne prišla povsem v izkoriščanje inozemcev, je bila ustanovljena domača denarna družba, ki naj se bavi z eksploatacijo zemeljskega bogastva Romunije in s podporo domačim podjetjem.

Romunija ni samo dežela zemeljskega olja (nafta, petrolej), temveč je, kot vse balkanske države, bogata tudi na drugih rudninah.

Madžarska

Od leta 1926. dalje je Madžarska agrarno-industrijska država, toliko se je namreč tam razvila industrija v novem času. Od poljedelstva pa živi še nad 50 % vsega prebivalstva. Izmed vseh obdonavskih držav je prav Madžarska izvedla največjo industrializacijo. Na prvem mestu je zopet tekstilna industrija, potem železarska industrija in industrija strojev ter kemična industrija. Bauxita pridobi toliko, da je prva država za Francijo, ki vodi v tej surovini. Ker pa nimajo doma industrije aluminija, se ves bauxit izvažajo v Nemčijo. Važna so dalje produkcija zemeljskega olja in plina, kakor tudi ležišča železa in manganove rude. V rudniku Recsk pridobivajo rudo, ki vsebuje zlato, srebro, baker in žveplo.

NAŠI OKOLIŠKI KRAJI

Kropa – Kamna gorica

Ako stopiš po našem podjetju, bodisi na Jesenicah ali na Javorniku, ter prisluhneš pogovoru, ti bo tu ali tam udarila na uho govorica, ki ima na sebi nekaj povsem svojega. Tisti značilni »r« ne izgovarja nihče drugi tako kot oni, ki je zrastle prav v Kropi.

Letopis ljubljanske škofije navaja, da ima župnija Kropa samo okoli šest sto duš in vendar je mnogo krajev v Slove-niji, ki imajo po več kot štirikrat toliko ljudi, pa so manj znani kot pa je Kropa, ki niti ni navadna vas, marveč trg. Far-nega patrona imajo istega kot Jesenice, namreč sv. Lenarta. Kropa ima tudi skoro enako nadmorsko višino kot Jesenice. Posebno v časti pa imajo Kroparji po-družnično cerkev »Pri kapelici«, od katere je prelep razgled. Ko je nekoč prišel pokojni nadškof dr. Jeglič v Kropo na bir-movanje, so ga povabili tudi k tej cerkvi ter mu predlagali, naj bi prišel semkaj za kaplana, kadar pojde v pokoj. To pa za-radi tega, ker bo od tod lahko gledal domačo vas, namreč Begunje. Koliko je resnice na tem, ne vemo povedati, vendar kroži še danes ta pripoved in to po vsej Gorenjski. Ker pa so Kroparji znani šal-jivci, je mogoče, da si je kdo dovolil tudi takšno šaljivo ponudbo.

Toliko šaljivih zbadljivk, anekdot, pesemc ni najti menda nikjer drugje kot o Kroparjih. Splošno znana je ona, ki pričena:

»Kropa je en velik mest,
not se pride glih po cest«, ali pa
»So v Kropi kovači res kunštni ljudje,
Žebļev nam na kupe vsak dan nared.«

Oton Župančič pa je Kroparje ove-kovečil s svojo kovaško: »Od štirih do ene«, katero smo tudi na Jesenicah že imeli priliko slišati v zborni deklamaciji.

Zelo v čisljih imajo tako zvanj »na-geljnov sejem«. Takrat oživi v Kropi sta-ro in mlado in v starodavni in najbolj znani kroparski gostilni »Pri Jarmu« je ob taki priliki zelo živahno.

Skromnost je v Kropi doma. Ko še ni bilo žebļarske zadruga, so žebļarji živeli sila borno življenje, dasi so morali delati tako rekoč noč in dan. Danes, ko je vse delo organizirano na zadružni podlagi, so si glede zaslužka mnogo na boljšem, zlasti kadar je dosti naročil za tako zvana kladuca, t. j. tračnike ali žebļe za pritrjevanje železniških tračnic. Le-tos so priredili v Kropi razstavo izdelkov ondotne vajenške šole. Razstavo, ki je bila jako zanimiva in nazorno organizirana, so si ogledali tudi vajenci naše va-jenške šole. Tovarno kot tako pa so vi-deli naši izletniki, kar smo čitali v šte-vilki 15. »Tovarniškega vestnika«.

Nekoč se je pripetilo, da je zapozneli človek v temni noči nameril svoje korake iz Kroke. Vseprovsod samota, nikjer žive duše in tedaj se je samotnega popotnika

polastil strah, za njim je namreč nekdo stopal, in sicer samo na eni nogi. Fant je pričel hitreje stopati, oni za njim pa tudi. Ubral jo je še hitreje in končno se spustil v dir, oni za njim pa ravno tako. Ves premočen strahu in dolge poti je pridrvel v **Kamno gorico**.

V veži domače hiše je šele opazil, da je strah obstojal iz odstopivše železne podkvice na njegovem čevlju. Cek, cek, cek je odjekalo za njim in čim hitreje se je prestopal, tem pogostejše je cek-cekalo.

In tako smo tudi mi prišli iz Kroke v Kamno gorico, ki ima sicer okoli sto duš več kot Kropa, sicer sta si pa ta dva kraja zelo slična, le da je v Kropi »konec sveta« kakor pravijo v šali, ker iz Kroke ne drži nikamor več nobena cesta, Kamna gorica pa je odprt svet. Vas nudi isto sliko kot Kropa, kovačnice, vigenci, ozke ulice, tako da mora celo vajeen kolesar biti pri vožnji zelo previden. Povsod je srečavati le delavne ljudi, skromnost, pre-prostost. In še v enem sta si Kropa in Kamna gorica enaki, namreč da najdemo v naših obratih delavce, ki so doma iz enega ali drugega omenjenih krajev naše lepe Gorenjske.

* * *

Z Jesenic v Zagreb, s klavirjem

(Konec)

»Avtodefekt, ne morem priti,« se je glasila brzojavka, katero sem z bližnjega poštnega urada poslal svojemu šefu na Jesenice. In prav sem storil, zamuda je bila dolga, na povratek isti večer ni bilo misliti.

Zagrebsko mesto nas je sprejelo z razsvetljavo, ki pa ni bila namenjena našemu motorju ali pa klavirju, marveč prometu, kajti pozno je že bilo, ko smo previdno vozili po Ilici mimo Kačičevega spomenika, klavir je bil torej na cilju. Stoj, še ne, ne hvali dneva pred večerom. Palača, pred katero smo se ustavili, je sicer sila impozantna, le arhitekt, kateri je delal načrte zanjo, ni mislil na tovarne avtomobile in njih širino. Samo za tesarski las je bilo prostora med zidom in avtom in le spretnosti šoferja se ima moja sestra zahvaliti, da smo se prerinili skozi tesni prostor. Pri tem smo za nekaj časa ustavili tramvajski promet in mož postave je bil hitro pri roki. »Kaj da je?« je spraševal. Nepotrebno vprašanje, tudi kratkovidni bi bil lahko videl »kaj da je«.

Malo je manjkalo, da nisem zapel zahvalno pesem, ko je bil po dolgem sem in tja klavir končno na svojem mestu.

Tudi povratek naslednji dan z vlakom ni bil kar tako. Na postaji Zidani most sem se hotel nekoliko okrepčati, — Vrnivši se iz restavracije sem kljub temu, da nisem poskusil nobene močne stvari, stopil v napačen vlak, to se pravi, vlak je stal na napačnem tiru. Le malo je manjkalo, pa bi bil moral poslati še eno brzojavko: »Vlak defekten«.

Ko sem bil zopet med štirimi stenami svojega stanovanja na Jesenicah, sem se pa zaklel, da klavirja ne spremljam nikdar več, ne v Zagreb, ne kam drugam.

Foto: Smolej

Po vodo...

BOJ PROTI NEZGODAM

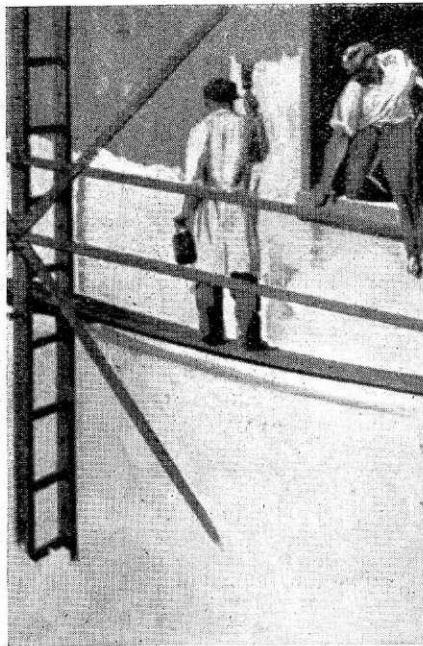
Ravnajte pravilno s težko poškodovanim

V obratu žičarne se je 2. t. m. pripetila težka nezgoda našemu sodelavcu Ferku Francu. Zlomilo mu je desno nogo v stegnu. Vzrok nezgode je pripisati nesrečnemu naključju. Sodelavcu želimo, da bi kmalu okreval.

Tudi pri tej nezgodi se je dogodil primer, ki daje povod, da ponovno opozorimo, da je treba težje ponesrečence pravilno prijemati in prenašati. Kot običajno sta tudi tega ponesrečenca odnesla na rešilno postajo dva sodelavca kar na rokah. Med potjo sta ga prevzela pozvana uslužbenca rešilne postaje.

Velika napaka je bila, da se ta dva delavca nista poslužila nosilnice, katere imajo vsi obrati na dostopnih mestih in katere so jim bile razdeljene letošnjo pomlad. Kaj bi bilo, ako bi ta dva reševalca, ki sta prenašala ponesrečenca omagala sredi poti. Položiti bi ga morala na tla, kakršna pač so. Če pa vršimo prenos z nosilnicami, se lahko odpočijemo ne da bi ponesrečencu povzročali nove bolečine ali nadalje dražili in povečavali rano s predevanjem.

V takih primerih — daj bog, da bi se ne pripetili — je treba vedno najprej poklicati reševalce-gasilce na telefon števil. 110. Hitro bodo na mestu in poma-

Pri montažah ne skači na ogrodja

gali. Opozorjamo tudi, da morajo biti nosila vedno na hitro dostopnem mestu in vedno pripravljena in čista. V primeru, da ni kje v bližini nosilnic, je treba po-

Foto; Smolej

Zapadni del Jesenic
— v ozadju Golica

nesrečenca rahlo položiti in ga čuvati do tlej, da pridejo reševalci z nosili. Zelo nevarno je namreč tudi za rano, ki se z neprevidnim prenašanjem dalje razvija. Upoštevajte navodila!

Novice opomini iz sodobnega življenja

Moč raznih narodov. Nekako v juliju mesecu letos je govoril nemški minister dr. Lay, kako so nekateri narodi uspešni. Rekel je, da priznava Angležem vse sposobnosti, da so, maloštevilni kot so (nekaj nad 40 milijonov), znali in mogli in uspeli združiti v svoj imperij in zagospodarovati nad velikanskim svetom, nad ljudstvom in narodi, ki štejejo čez 400 milijonov ljudi. Dalje je rekel o Rusih (takrat še niso bili prijatelji), da štejejo Rusi samo 40 milijonov pravih Slovanov-Rusov, vse ostalo pa so združili in osvojili pozneje. Torej so tudi ambiciozni, ker so pridobili tako veliko sveta, da štejejo danes do 200 milijonov. Potem je tako hotel dokazati, kako bi tudi 80 milijonov Nemcev moralo nekaj dobiti. — Mi bi omenili samo to, da so Slovani res močni. Južni Slovani so bili na tej zemlji podložni nekako 1500 let različnim gospodarjem in narodom in so imeli za svoj razvoj le druge pravice. Pa so le tu ostali in se obdržali močni — zelo močni brez tujega vpliva. — Pri tem naj še omenimo, da pri nas Judje, ki jih svet kar naenkrat tako preganja, niso mogli prevzeti ne gledališč, ne knjig, ne glasbe in ne druge kulture. Niso mogli prevzeti ne časopisov, ne bank, ne ničesar v takem obsegu, kot so to sedaj očitali Nemci svojim Judom. Pri nas je narod žilavo branil in držal in rasel samobitno. Torej naš narod je bil tudi še tako močan, da Judje niso mogli dobiti ničesar v svoje roke, kot so to z lahko dobili drugod in to priznanje nam je v čast. — Sicer pa sodelujemo v vsakim, ki nam prinese dobro, pa naj bo potem Hotentot ali pa Madagaskarec, samo da je dober in pošten in sposoben človek na tej božji zemlji.

Država naj poseže vmes z dekreti. Letošnje jesen so prilike prinesle marsikaj, da smo lahko videli, kako malo smo pripravljeni na primer za slučaj protizračne obrambe. Niti ljudstvo ni bilo dovolj poučeno. Šele zdaj se je začela stvar bolj temeljito obravnavati in je bilo v kratkem času vsaj nekaj doseženega. Toda dovolj še ni. Ni treba, da bi morala biti vojna, a pripravljenost za vse je najboljša. Pri nas na primer je preslaba organizacija koristnega Rdečega križa, samaritanska služba, ki ima drugod izvežbanih in poučenih armade žensk, pri nas nima niti pristašice — pa je potrebna tudi brez vojne. Ni mogoče pričakovati, da bodo uspeli idealisti, kajti takemu vabilu bo vsak nakremžil obraz. Dekret mora biti in šlo bo, kot gre drugod. Mnogo je ljudi, ki ne delujejo v društvih in imajo čas, da bi pomagali tu. Mnogo pa je še takih, ki so zelo zelo pametni po gostilnah in včasih celo tulijo, ki bi lahko svoje znanje in svojo brihtnost izkazali pri takem državi in narodu koristnem delu v narodno-obrambnih društvih.

Gospodarske novice

Največji ruski železni rudnik bo odprt v bližini Krivega Roga v Ukrajini v bližini postaje Mudrenaja. Rudnik ne samo, da bo največji sovjetski rudnik železa, nego je tudi kvaliteta rude odlična in vsebuje 58 % kovine. Krivi Rog bo železno oko ruske zemlje — pravi železni gigant. Ruska zemlja je bogata, a ne radi režimov, nego radi veličin zemlje.

Državni dohodki so bili v mesecu septembru samo za 3,34 % manjši od proračunanih. Torej vojna še ni tako hudo vplivala na naše gospodarstvo v pogledu denarja. Toda slika za prvih 6 mesecev je drugačna. V prvih 6 mesecih proračunskega leta so bili stvarni dohodki za 7,5 % manjši od v proračunu predvidenih. Vidimo torej, da je letošnje leto nekam slabše, ali pa so v proračunu preveč predvidevali. Tudi to je mogoče.

Naši jubilanti

Sodelavec Janez Hafner odhaja v zaslužni pokoj. Pri KID je deloval 43 let, in sicer najprej v martinarni, nazadnje pa kot tehtničar pri tehtnici.

Jubilant je bil med tistimi, ki so si izpopolnjevali znanje pri svetovnih železarnah. Ravnatelj g. Trappen je poslal današnjega slavljenca takrat v Oberhausen, da se je izpopolnil v železarski vedi in praksi.

Rojen je bil na Blejski Dobravi — torej pravi domačin. V dobi 43 letnega sodelovanja pri železarski industriji ga je sicer zadržala vojska 8 let. Prav ko je odslužil vojaški rok je izbruhnila vojna, pri kateri je izgubil zopet 4 leta.

Prav sedaj obhaja naš jubilar tudi svoj 65. rojstni dan v družbi svoje življenjske družice Cilke.

Iskrene čestitke z željo zaslužnega odpočitka v dneh življenjske jeseni!

Sodelavec Bartelj Anton je praznoval dne 22. oktobra 30 letnico neprekinjenega dela pri naši industriji.

V jeseni leta 1909. je zapustil službo »fijakerja« pri takratnem narodnem poslancu Lenarčiču na Verdu pri Vrhniku ter nastopil službo pri generatorjih v jeklarni KID. S seboj z Verda pa ni pozabil pripeljati tudi zveste družice Urške, ki je na dan njegove visoke obletnice dela praznovala prav svoj god. Tako se je razvila slovesnost v krogu družine, hčera in zetov, ki je obudila spomine na Verd, na dolga leta vestnega dela in življenja. Jubilaru k jubileju iskreno čestitamo!

Za naše gospodinje

Telečji fricandeau ali fricassée.

Fricandeau imenujemo notranji del telečjega stegna (kepicca ali oreh). Kosu obrežemo kožice, ga nasolimo, pretaknemo s slanino in kumaricami (s šunko ali z jezikom). Nato ga opečemo na razbeljeni masti, pridenemo zrežano jušno zelenjavo, oblijemo nekoliko z juho in dušimo. Ko je meso mehko, pretlačimo zelenjavo skozi sito, prilijemo $\frac{1}{4}$ l kisle smetane, po potrebi nekaj juhe in prevremo v tej omaki pečenko še enkrat. Nato jo zrežemo na rezine, oblijemo z omako in serviramo.

Ogrski jabolčnik.

Iz 1 kg moke napravimo navadno vlečeno testo z mlekom in naredimo 6 do 8 majhnih hlebčkov. Ko so dobro vgneteni in so počivali, razvlečemo en hlebček čez pekačo, ki smo jo namazali z maslom, tako da visi testo ob kraju še nekoliko čez. Nato namažemo razvlečeno testo z raztopljenim maslom, ga obložimo na gosto z jabolki, narezanimi na rezine, in potresemo s sladkorjem, nastrganimi mandeljni in rozinami ter drobno zrezanim limonovim olupkom. Čez vse to denemo razvlečeno testo drugega hlebčka, ki ga obložimo prav tako kakor prvega, in tako dalje. Nazadnje stisnemo testo ob robovih in odrežemo, kolikor ga visi čez pekačo, potem pa prebodemo vse skupaj večkrat z vilicami. To pečemo v zelo vroči pečici, in ko je na pol pečeno, narežemo na koščke rombaste oblike, potresemo s sladkorjem in spečemo do kraja.

Krap v vinski omaki.

Krapa pripravimo kakor po navadi. V ta namen je najboljša vsaj 1 kg težka ikrnica (samica). Na 7 dkg masla zarumenimo veliko, sesekljano čebulo, dodamo 1 kavno žličko drobno sesekljane peteršilja in dve kavni žlički moke ter polijemo vse skupaj s četrt litra dobrega rdečega vina. Potem pridenemo še 10 zrn popra, en lovorjev list, tri nageljnovke žebice in malo soli. Ko se to dobro pokuha, pridenemo še olupke in sok od četrt limone. V tej omaki dušimo počasi v pečici ribo, ki smo jo bili dve uri poprej nasolili, in jo medtem ves čas pridno oblivamo. Če se sok posuši, dodamo goveje juhe.

Pesna juha

Olupljeno rdečo peso narežemo kakor kislino. Na 3 dkg masti zarumenimo 3 dkg sladkorja, pridenemo sesekljano čebulo, jo prepražimo, nato dodamo zrežano peso, jo osolimo, potresemo s kumino in dušimo do mehkega. Medtem ji večkrat dolijemo vode ali pa juhe. Ko je že mehka, pustimo, da se sok izduši, ostalo pa potresemo s 4 dkg moke, ki jo prepražimo in nato zalijemo z vodo ali juho, odišavamo s kisom ali z vinom, dodamo lahko tudi kisle smetane, potem pa prevremo. Juha mora biti kiselkasta. Serviramo jo lahko s kuhano prekajeno svinjino ali s sesekljano klobaso.

Kostanjev narastek.

Skuhamo 25 dkg kostanja, ga olupimo in pretlačimo. Posebej mešamo 5 dkg presnega masla, 4 rumenjake in 5 dkg sladkorja, dokler se ne peni. Nato pridenemo pretlačeni kostanj, na drobno sesekljanih limonovih olupkov in sneg iz 4 beljakov. To zmes stresemo potem v namazano kozico ali v skledo in jo pečemo, dokler ne zarumeni. K temu narastku lahko serviramo točleno sladko smetano.

Smetanov zvitek.

Iz $\frac{1}{2}$ kg moke, $\frac{1}{4}$ l mlačne vode, 1 celega jajca, koščka masla in soli napravimo precej mehko vlečeno testo, ki naj $\frac{1}{2}$ ure počiva pod pogreto skledo. Posebej vmešamo 5 dkg surovega masla z dvema rumenjakoma, nekoliko sladkorja in nastrgane limonove lupine. Ko se to speni, primešamo še trd sneg od dveh beljakov. S tem nadevom namažemo testo, ki smo ga razvlekli čez vso mizo, ga potresemo z rozinami in zvijemo. Nato ga denemo v namazano pekačo, ga polijemo z $\frac{1}{4}$ l kisle smetane in spečemo v pečici. Preden zvitek serviramo, ga potresemo s sladkorjem.

Malo kozmetike

Surovi rumenjak osveži polt in odpravi gubice.

Obraz in vrat si umijte s toplo vodo in maslnim milom, ga oplaknite s mrzlo vodo in dobro osušite. Nato razmažite po njem dva surova rumenjaka — samo ne po očeh. Potem počakajte 5—10 minut, ne da bi medtem govorili ali se smejali (obraz se ne sme medtem gibati). Ko se rumenjak dobro posuši, ga zmij-

te z mlačno vodo ali še bolje z mlačnim zvrtkom kamilic in se namažite s čistim lanolinom. Nato počakajte približno 1 uro, da se lanolin dobro vpije, potem pa se popudrajte. Ako koža ne vpije vsega lanolina, obrišite obraz, preden ga napudrate. Če imate posebno suho in utrujeno polt, zmešajte 1 rumenjak z nekoliko kapljicami kafrovega in nekoliko kapljicami mandeljnovnega olja in si s tem namažite obraz, potem pa ravnajte kakor zgoraj.

Suha polt, gube.

Vselej, kadar čutite in vidite, da vam polt usiha in da se že skoraj začnejo delati gube, vzemite iz kuhinje dobre sveže masti, in jo počasi razgrejte, potem ji primešajte 20—30 kapljic benzojeve tinkture ter dobro stepite. Ko postane ta zmes mlačna, si namažite z njo obraz in jo pustite na njem četrte ure.

Kamilice v kozmetiki.

Kamilice delujejo v kozmetičnem smislu sijajno na kožo. Kamilice pripravijo kožo gladko, čisto in svežo. Poživljajo krvni obtok, regulirajo maščobnost, okrepijo in čistijo znojnice, izravnavajo gube, odstranjujejo suhi lišaj, izpuščaje, kraste, vnetja, nosno rdečico, razpokano kožo. Zdravijo rane, opekline, ozeblino. Zato naj ima vsaka žena doma kamilice.

Potne roke.

Tiste ženske, ki se jim rade potijo roke, naj si po nekajkrat na dan umijejo roke v hladni vodi, ki pa naj ji primešajo malce raztopljenega galuna. Po umivanju naj si jih zmerom dobro obrišejo in lahko popudrajo z riževo moko.

Rdečica obraza.

Odpravimo jo, če si obraz pogosto umivamo s hladno vodo, ki ji primešamo 1 žlico kuhinjske soli in 2 žlici žganja.

Za dobro voljo

A: Kako je mogoče, da dve državi skleneta pakt?

B: Tako, da se ne pogajata.

A: Kako to?

B: Rusija se je pogajala z Anglijo in Francijo, a sklenila pakt z Nemčijo. Turčija se je pogajala z Rusijo, a sklenila pakt z Anglijo in Francijo.

Medicinska literatura.

Tujec (hotelskemu vratarju): »Ali vam je znano, kje je tu v mestu medicinska knjižnica?«

Vratar: »Seveda! Kar na pokopališče pojdite, tam najdete vsa dela naših zdravnikov.«

Jezik za zobe!

Žena (možu): »Nikar ne vpij kakor kakšen četnik! Kaj ne veš, da imajo pri sosedovih radio, pa bi lahko vse slišali...«

Milo za drago.

Prvi vaščan: »Miha, ti si pa neumen!«

Drugi vaščan: »Hm, zakaj le?«

Prvi vaščan: »Pet kilometrov daleč neseš pismo v nabiralnik, pa ga imamo na domači pošti...«

Drugi vaščan: »Res je. Pa veš, zakaj to delam? Poštar neče kupovati od mene jajc, pa jaz nočem metati pisem v njegov nabiralnik.«

Po otroško.

Mama: »Kaj, tri dinarje si izgubil. Nesrečni fant. Za kazen greš nocoj spat brez večerje...«

Sinko (ihite): »Zakaj pa papana ne zapodiš spat brez večerje, kadar izgubi na borzi.«

Profesorska.

Profesor: »Zakaj me včeraj niste pozdravili na ulici?«

Dijak: »Oprostite, gospod profesor! Nisem vas videl, sem kratkoviden.«

Profesor: »Prav, pa bi malo bliže stopili.«